

05.06.2020

POL-2020-28566

Voimassaoloaika
1.7.2020 - 30.6.2025

Säädösperuste
Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4 §

Muuttaa/Kumoaa
Uusi ohje

Kohderyhmät
Poliisi

Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa

Sisällysluettelo

1 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuva väkivalta	1
1.1 Poliisin rooli perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa	3
1.2 Rikoksen uhrin kohtaaminen	4
1.3 Asianomistajan (rikoksen uhrin) oikeuksien huomioiminen	4
1.4 Rikoksen uhrin ohjaaminen	5
1.5 Rikoksesta epäillyn ohjaaminen	6
1.6 Poliisin puolueettomuus ja rikoksen uhrin tukihenkilön rooli	6
1.7 Kunniaväkivalta	7
1.8 Väkivalta käsitteenä	7
1.9 Väkivallan riskin arviointi ja moniammatillinen yhteistyö	8
1.10 Poliisin ennalta estävä toiminta ja moniammatillinen yhteistyö	9
1.11 Sovittelu	9
1.12 Lähestymiskielto	10
1.13 Koulutus	11

1 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuva väkivalta

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuva väkivalta ovat vakavia ja sitkeitä perusoikeusongelmia. Näin ollen poliisin toiminnan tulee olla korostuneen kokonaisvaltaista kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivallan- sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa, joiden yhteydessä tulee ottaa huomioon useita eri asiakokonaisuuksia, joita käsitellään tässä ohjeessa.

Poliisin velvollisuuksiin kuuluu kirjata rikosilmoitus ja toimia rikosvastuun toteutumisen varmistajana näissä tapauksissa. Poliisin tulee huolehtia asianomistajan riittävästä informoisesta rikoksen uhriksi joutuneen henkilön tukipalveluista ja tehdä väkivaltaan liittyvä riskiarvio sekä huomioida ja

varmistaa rikoksen uhrin suojelutarpeen arviointi ¹ mahdollisimman pian ilman aiheetonta viivytystä. Lisäksi poliisin pitää selvittää mahdollisen väli-aikaisen lähestymiskiellon määrittämisen tarve heti akuutissa tilanteessa ilman aiheetonta viivytystä. Poliisiin tulee huomioida myös väkivallan toistuvuuden mahdollisuus ja merkitys. Edellä mainituista toimenpiteistä tulee huolehtia hienotunteisesti heti ensimmäisestä kohtaamisesta lähtien.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta tapauksissa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä tulee huomioida, että väkivallan tullessa viranomaisen tietoon, se on voinut jatkua jo jonkin aikaa tai pitempäänkin. Näissä yhteyksissä rikoksen uhri ei asiaan mahdollisesti liittyvän pelon tai häpeän vuoksi välttämättä kerro kaikkea asiaan liittyvää ja hän saattaa jopa vähätellä asiaa sekä vammojaan. Yhtä lailla rikoksen uhri voi jopa pyrkiä suojelemaan rikoksen tekijää.

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvät seikat voivat vaikeuttaa asianomistajan henkilökohtaisten olojen selville saamista ja edellyttävät asiaa käsittelevältä poliisilta usein erityisosaamista, joka tulee ottaa huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Asiaa hoitavan poliisin sukupuolella ja kokemuksella voi olla erityistä merkitystä joissain tapauksissa ja rikoksen uhrin kannalta, myös tämän tyyppiset asiat poliisiin tulee ottaa aina huomioon ilman aiheetonta viivytystä.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan osalta tulee ottaa huomioon myös se, että kaikki rikoksen uhrin omat yhteydenotot viranomaisiin ja auttaviin tahoihin voivat muodostaa väkivallan lisääntymisen ja laajentumisen riskin. Tätä riskiä voidaan vähentää sillä, että rikoksen uhrin yhteystiedot välitetään ilman aiheetonta viivytystä tarvittaville auttaville tahoille. Poliisiin tulee tarvittaessa saattaa rikoksen uhri palveluiden piiriin ja varmistaa avunsaannin toimenpiteiden alkaminen. Kaikista ohjaustoimenpiteistä tulee tehdä asianmukaiset kirjaukset tietojärjestelmiin.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää etenkin perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan uhrin asemaan ja avun saamiseen akuutissa tilanteessa. Uhri on usein väkivallan juuri tapahduttua, erityisen haavoittuva ja tarvitsee sekä tukea että apua. Akuutissa tilanteessa on kohtuutonta odottaa uhrin itse ryhtyvän aktiivisesti hakemaan apua pelkän poliisin antaman neuvon tai esitteen tietojen perusteella. Akuuteissa- ja riskitilanteissa pakkokeinojen käyttäminen väkivallan tekijää kohtaan voi olla välttämätöntä.

Pelkkä neuvominen tai esitteen antaminen kaavamaisesti ei siis riitä, vaan poliisiin tulee kaikissa tilanteissa huomioida ero eri rikostyyppien ja uhrien tilanteiden osalta. Pelkkä esitteen antaminen saattaa viestittää uhrille myös poliisimiehen asennoitumista ja jopa ehkäistä uhrin ryhtymistä asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan rikoksissa poliisiin tulee aina oma-aloitteisesti selvittää asianomistajan suostumus hänen yhteystietojensa välittämiseen rikoksen uhrien tukipalvelujen palve-

---

¹ Näitä erityistoimenpiteitä on sekä esitutkinnassa että oikeudenkäynnissä. Asianomistajan suojelutarpeen arviointimenettelyn käsikirja ohjeistaa suojelutarpeen arviointia yksityiskohtaisesti. Käsikirja on osa esitutkintapöytäkirjan laadintaohjetta ja se on saatavilla myös verkkosivulta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75016>.

luntarjoajalle. Tietoja välitettäessä tulee kiinnittää huomioita tapauskohtaisesti ja tarpeen mukaan myös tapahtuman tietoihin ja asian mahdolliseen kiireellisyyteen. Tällä menettelyllä huomioidaan Istanbulin sopimuksen² velvoitteet tukipalvelujen tarjoamisesta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan uhreille.

Poliisin pitää kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivaltilanteissa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteissa huomioida läsnä olevien lisäksi heihin liittyvät henkilöt - etenkin lapset ja muutoin heikommassa asemassa olevat. Poliisin pitää siis huomioida lapsi, vaikka hän ei ole läsnä. Lapsi tulee huomioida kaikkien väkivallan osapuolien osalta, mahdollisten lastensuojellisten toimenpiteiden varmistamiseksi. Alle 18 -vuotiaan ollessa väkivallan kohteena, tulee aina olla viipymättä yhteydessä sosiaaliviranomaisiin.

Lisäksi poliisin tulee tiedostaa ja tunnistaa, että perhe- ja lähisuhdeväkivallassa tekijän ja uhrin sukupuoli- ja sukupuolet voivat vaihdella. Seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu, vammaisuus tai muut ihmisen henkilökohtaiset ominaisuudet eivät saa rajoittaa väkivallan uhrin ohjaamista ja avunsaantia. Sama koskee tapahtuman muitakin osapuolia. Poliisin tulee kaikessa toiminnassaan suhtautua tasavertaisesti kaikkiin ihmisiin. Asiaan liittyen saa lisätietoja mm. Seta:n verkkosivuilta.³

1.1 Poliisin rooli perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa

Poliisihallitus haluaa tällä ohjeella korostaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan rikoksen uhrin kohtaamiseen kuuluvan hienotunteisuuden ja rikoksen uhrin oikeuksien toteutumisen merkitystä. Näiden asioiden huomioiminen ja hallitseminen kuuluvat jokaisen poliisin perusosaamiseen sekä jatkuvasti kehitettävän ammattitaidon piiriin, etenkin valvonta- ja hälytystehtävissä ja rikostorjunnassa toimivien poliisien osalta. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa pitää tämän ohjeen lisäksi huomioida tapauskohtaisesti ja kokonaisvaltaisesti mm. seuraavat Poliisihallituksen antamat ohjeet:

- Rikoksen uhrin ohjaaminen ja rikosasioiden sovittelu (POL-2018-41886).
- Lapsi poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa (POL-2019-34669).
- Lähestymiskielto (POL-2018-26808).
- Ihmiskaupaan ja sen kaltaisiin rikoksiin puuttuminen sekä ihmiskauppan uhrien auttaminen (POL-2015-8964).

² Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (jäljempänä Istanbulin sopimus tai sopimus, Sops 53/2015) astui Suomessa voimaan 1.8.2015. Istanbulin sopimus kattaa kaikkiin naisiin kohdistuvan väkivallan muodot. Sopimus kannustaa osapuolia soveltamaan sopimusta kaikkiin perheväkivallan uhreihin, kiinnittäen erityistä huomiota naisiin ja tyttöihin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina. Suomessa sopimusta sovelletaan myös miehiin ja poikiin, joihin kohdistuu perheväkivaltaa. Istanbulin sopimus painottuu väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta se sisältää runsaasti velvoitteita myös väkivallan uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi sekä väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Lisäksi sopimus edellyttää osapuolilta sen velvoitteiden toimeenpanon yhteensovittamista, johon tämä toimeenpanosuunnitelma Suomen osalta tähtää. Toimenpiteitä on yhteensä 46, ja ne kohdentuvat eri hallinnonaloille. Toimenpiteiden toimeenpano käynnistyy pääosin vuonna 2018, ja järjestöt ovat mukana usean artiklan toimeenpanossa. Toimeenpanosuunnitelma laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan, mutta sen toteutumista seurataan vuosittain ja sitä täydennetään tarvittaessa. Julkaisun pysyvä osoite on <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3970-7>

³ <https://seta.fi/>

1.2 Rikoksen uhrin kohtaaminen

Rikoksen uhrin kohtaamiseen liittyy paljon huomioonotettavia asioita poliisiorganisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa tehtävissä, mm. rikoksen uhrin oikeudet, ohjaaminen uhrin suojelua koskeviin palveluihin, kuten Ensi- ja turvakotiin, Rikosuhripäivystyksen tukihenkilötoiminnan hyödyntäminen täysipainoisesti sekä puolueettomuus ja asianmukainen käyttäytyminen vuorovaikutustilanteissa ihmisten kanssa. Rikoksen uhrin oikeuksien huomioiminen on välttämätöntä erityisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ja naiseen kohdistuvaa väkivaltaa sisältävissä sekä myös kunniaväkivaltaa koskevissa tilanteissa.

Poliisiin tulee erityisesti huomioida sovittelua ja lähestymiskieltoa sekä pakkokeinojen käyttämistä koskevat mahdollisuudet edellä mainittuja tilanteita selvitettäessä, mutta erityisesti ennalta estävä toiminta uusien tilanteiden ja uusintarikollisuuden torjumiseksi. Puuttuminen tämän tyyppiseen toimintaan osoittaa tekijälle, ettei toiminta ole hyväksyttävää. Päinvastainen menettely voi tarkoittaa käytännössä sitä, että poliisi antaa tekijän toiminnalle hiljaisen hyväksynnän. Sellaisena poliisitoiminta ei saa näyttäytyä.

Poliisi kohtaa rikoksen uhrin monissa eri tilanteissa, kuten kotihälytyksellä, rikospaikalla, rikosilmoitusta vastaanotettaessa, esiselvityksessä, esitutkinnassa, kuulustelussa jne. Poliisiin tulee aina ja kaikissa kohtaamisissa huomioida rikoksen uhrin tilanne kokonaisvaltaisesti. Rikoksen uhrin kanssa tulee toimia objektiivisuuden lisäksi hienotunteisesti. Kohtamistilanteissa tulee ihmisen lisäksi huomioida kulloisenkin paikan ja tilanteen sekä käytettävän tilan soveltuminen asian hoitamiseen kokonaisvaltaisesti ja hienotunteisesti.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naiseen kohdistuvan väkivallan tapauksissa on yleensä kysymys sellaisista yksityiselämän suojan piiriin kuuluvista asioista, joiden salassapidosta tulee viranomaistoiminnassa huolehtia. Nämä tiedot ovat yleensä ehdottoman salassapidon piiriin kuuluvia. Tämä tarkoittaa, että vuorovaikutuksessa tulee huomioida, etteivät ulkopuoliset tahot saa tietää salassa pidettäviä asioita.

1.3 Asianomistajan (rikoksen uhrin) oikeuksien huomioiminen

Poliisiin tulee kaikessa toiminnassaan huomioida asianomistajan oikeudet, mm. esitutkintalaissa säädetyn mukaan. Erityistä huomiota tulee kiinnittää asianomistajan kohtaamisessa mm. seuraaviin esitutkintalain kohtiin:

- ETL 3:1 § - kirjallinen vahvistus.
- ETL 4:10 § - oikeus avustajaan esitutkinnassa.
- ETL 4:13 § - asiakirjan kääntäminen.
- ETL 4:15 § - asianosaisuusjulkisuus esitutkinnassa.
- ETL 4:18 § - ilmoitus asianomistajan oikeuksista.
- ETL 4:19 § - oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta.

- ETL 7:21 § - erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelu.
- ETL 11:9a § - asianomistajan henkilökohtainen arviointi.

Asianomistajan osalta tulee aina huomioida myös se, mitä laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL) säädetään asianosaisen avustamisesta. Asianomistajalla on oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja lain määrittämässä tilanteissa. Esitutkinnassa tulee huolehtia siitä, että asianomistajalla on tosiasiallinen mahdollisuus avustajaan. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan tuomioistuimien voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten (ROL 2:1a §):

- seksuaalirikosta koskevassa asiassa (RL 20 luku), jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana;
- henkeen ja terveyteen kohdistuvassa rikosasiassa (RL 21 luvun 1–6 ja 6 a §:t), jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna;
- henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa, jos sitä rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

ROL 2:3a § - koska parituksen kohde, joka useimmiten kuulustellaan todistajana, voi tosiasiallisesti olla ihmiskaupan uhri, niin myös hänelle tulee määrätä oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa varten.

Asianomistajan oikeuksiin kuuluu erityisesti saada tieto siitä, milloin asianomistajalla on oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja edellä mainitussa tilanteessa. Siksi tämän ilmoituksen tekeminen tulee poikkeuksetta tehdä viimeistään kuulustelun alussa. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että asianomistaja tulee tietämään mahdollisuudestaan saada avustaja jo aikaisemmin kuin kuulustelussa.

Poliisin ei tule ottaa kantaa siihen, saako asianomistaja oikeudenkäyntiavustajan edellä mainituissa tilanteissa. Poliisin tehtäviin kuuluu ilmoittaa, että tällaisissa tilanteissa asianomistajalla on lähtökohtainen oikeus oikeudenkäyntiavustajaan. Jos ilmoitus jätetään tekemättä, on vaara, ettei asianomistaja tiedosta edes mahdollisuuttaan saada oikeudenkäyntiavustaja valtion varoista kustannettuna.

1.4 Rikoksen uhrin ohjaaminen

Esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan asianomistajalle on annettava tietoa käytettävissä olevista auttavista tahoista ja tukipalveluista. Samalla tulee sopia mahdollisesta yhteystietojen välittämisestä näiden tukipalveluiden piiriin, jos asianomistaja antaa siihen suostumuksen. Tiedonvaihdoissa on huomioitava asiakirjojen salassapito koskevat säännökset.

Rikoksen uhrin osalta poliisiin tulee aina huolehtia aktiivisesti siitä, että tämä tulee tietoiseksi apua ja tukea tarjoavista tahoista, kuten Rikosuhripäivystyksestä (RIKU). Pelkän esitteen antaminen ei ole tarkoitettua aktiivi-

suutta, vaan poliisin pitää suullisesti selvittää ja varmistaa asian ymmärtäminen sekä tarvittaessa saattaa rikoksen uhri palveluiden piiriin.

Tarvittaessa poliisin tulee uhrin suostumuksella välittää yhteystiedot Rikosuhripäivystykselle tai muulle auttavalle taholle. Poliisin tulee huolehtia rikoksen uhrin ohjaamisesta heti rikoksen tapahduttua tai sen tullessa ilmi, esimerkiksi kotihälytystehtävällä valvonta- ja hälytystoiminnan partion toimesta. Näin varmistetaan parhaiten, että rikoksen uhriin otetaan yhteyttä auttavasta tahosta heti rikoksen tapahtumisen jälkeen, eikä vasta myöhemmin, semminkin kun asiaan liittyvä kuulustelu saatetaan suorittaa vasta viikkojen kuluttua. Muutoinkin on tärkeää, että rikoksen uhri pääsee avun piiriin jo ennen kuulustelua.

Poliisin tulee yhteystietojen välittämistä koskevassa tilanteessa kertoa ja opastaa, että Rikosuhripäivystyksen toiminta on maksutonta ja että poliisi voi välittää rikoksen uhrin yhteystiedot Rikosuhripäivystykselle, jolloin sieltä otetaan suoraan yhteyttä asiakkaaseen. Poliisin tulee viranomaisten järjestämien palvelujen lisäksi välittää tietoa, etenkin paikallisesti, auttavien järjestöjen palveluista ja ohjata avun tarvitsijoita näiden palvelujen käyttäjiksi.

Rikoksen uhri voi olla akuutissa tilanteessa sellaisessa tunnetilassa tahi päihtyneenä, että ei ymmärrä täysin annettua ohjausta. Tällöin ohjaus tulee varmistaa ilman aiheetonta viivytystä.

1.5 Rikoksesta epäillyn ohjaaminen

Poliisin tulee kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteissa huomioida - rikosvastuun toteutumisen ja esitutinnan turvaamisen sekä pakkokeinojen käytön ym. ohella - myös rikoksesta epäillyn ohjaaminen palveluiden piiriin.

Rikoksesta epäillyn ohjaaminen on luontevaa mm. väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrittämisen yhteydessä tai muussa vastaavassa tilanteessa. Rikoksesta epäillyn ohjaamisella voidaan parhaimmillaan edistää myös rikoksen uhrin ja asiaan liittyvien läheisten, kuten lasten asemaa. Lisäksi asialla voi olla tärkeää merkitystä uusintarikollisuuden torjunnassa. Apua on tarjolla mm. Väestöliiton, Nollalinjan ja Miessakit ry:n kautta.⁴

1.6 Poliisin puolueettomuus ja rikoksen uhrin tukihenkilön rooli

Poliisilla on esitutkinnassa korostunut velvollisuus puolueettomuuteen. Poliisin rooli rikosasioissa on selvittää rikos ja sen olosuhteet, huomioiden kaikki asiaan liittyvät seikat sekä puolesta että vastaan, ja dokumentoida ne mahdollisimman huolellisesti. Näin ollen rikostutkinnan turvaaminen ja rikoksen uhrin hienotunteinen kohtaaminen samassa asiassa voivat olla erittäin haastavia. Rikoksen uhrin tukihenkilö onkin tärkeässä asemassa

⁴ https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/apua-uhreille-ja-tekijoille/
<https://www.nollalinja.fi/>
<https://www.miessakit.fi/>

avun ja tuen lisäksi myös poliisin ja tukihenkilön roolien eron ymmärtämisen kannalta.

Tukihenkilön tulee osaltaan pystyä tekemään rikoksen uhrille selkoa siitä, että poliisin tehtävänä on selvittää tapahtumaa ja rikoksen tunnusmerkistöön kuuluvia tosiseikkoja, jota ei välttämättä voi aina tehdä ilman kiusalliseksi koettuja kysymyksiä. Tukihenkilö keskustelee, tukee ja kuuntelee rikoksen uhrin tuntemuksia sekä auttaa tätä selviytymään rikosasian selvittämisestä. Poliisin on tärkeää kysyä rikoksen uhrilta tämän tuntemuksia ja selkiyttää tarvittaessa, miksi joitain tiettyjä asioita ja kysymyksiä on jouduttu käsittelemään ja esittämään.

1.7 Kunniaväkivalta

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan voi sisältyä myös kunniaan liittyvän väkivallan mahdollisuus. Kunniaan liittyvä väkivalta liittyy ajattelutapaan, jonka mukaan kunnia on koko perheen tai suvun yhteinen asia.

Yksilön teot vaikuttavat koko yhteisön kunniaan, jolloin kaikilta odotetaan mm. tietynlaista käyttäytymismallia ja moraalialia. Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole muista perhe- ja lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodoista erillinen ilmiö. Se voi sisältää piirteitä väkivallasta tai kaltoinkohtelusta. Kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyy kuitenkin erityispiirteitä, kun keskiössä on esimerkiksi seksuaalimoraaliin kytkeytyvä maine ja siihen pohjautuva perheen tai suvun yhteinen kunnia. Väkivallan tekijöitä ja tapoja voi olla useita ja he sekä uhrin muu lähipiiri voivat jakaa käsityksen siitä, että väkivalta tai sillä uhkaaminen on oikeutettua.

Kunniaan liittyvän väkivallan tekijöinä, tukijoina ja kannustajina voi olla laajasti uhrin lähipiiriä. Näin ollen väkivallan ehkäisy ja lopettaminen voi edellyttää, että uhri joudutaan eristämään koko lähipiiristään. Perinteisten pahoinpitelyrikosten lisäksi kunniaan liittyvään väkivaltaan voi liittyä myös muita rikoksia, kuten laitton uhkaus, pakottaminen, vainoaminen jne.

Yhtenä kunniaväkivallan muotona voi olla avioliittoon pakottaminen, joka saattaa täyttää ihmiskaupan tai sen törkeämmän muodon tunnusmerkistön. Kunniaan liittyvän väkivallan mahdollisuus on otettava huomioon esitutkinnan ohella, jo akuuteissa poliisitoiminnallisissa tilanteissa, kuten kotihälytystehtävillä. Samalla pitää varmistaa, ettei uhri jää sellaisten henkilöiden huostaan tai pariin, joiden toimesta tilanne mahdollisesti jatkuu.

1.8 Väkivalta käsitteenä

Väkivalta on perinteisesti ymmärretty fyysisenä väkivaltana, kuten lyömisenä, josta tulee näkyviä vammoja. Väkiävalta tulee kuitenkin nähdä ja ymmärtää laajemmin. Fyysisen väkivallan ohella voi olla mm. henkistä väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa, taloudellista väkivaltaa, digitaalista väkivaltaa, kulttuurista väkivaltaa, uskontoon liittyvää väkivaltaa, sukupuolittunutta väkivaltaa, vainoamista ja kaltoinkohtelua sekä laiminlyöntiä yms.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) väkivalta- ja sanastoasiantuntijat ovat laatineet yhteistyössä väkivaltakäsitteiden sanaston⁵, joka sisältää määritelmät suositeltavimmille väkivallan vastaisessa työssä käytettäville käsitteille. Jos väkivaltailmiön käsitteitä ei ole yhteisesti määritelty, emme välttämättä ymmärrä toisiamme, vaikka puhuisimme samasta asiasta. Sanaston tarkoituksena on tukea asiantuntijoita ja ammattilaisia keskustelemaan väkivallasta yhdenmukaisin termein ja jakamaan ymmärryksen siitä, mitä niillä tarkoitetaan.

1.9 Väkivallan riskin arviointi ja moniammatillinen yhteistyö

Istanbulin sopimus (artikla 51) edellyttää ammattilaisilta väkivallan riskin arvioimista. Poliisin tulee perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa arvioida väkivallan vakavuutta ja toistuvuutta sekä kuolemanvaaraa, hallitakseen riskejä ja tarjotakseen rikoksen uhrille turvallisuutta ja tukea yhteen sovitetuin toimin. Riskitekijöiden kartoittamista tulee seurata oikea-aikainen ja johdonmukainen puuttuminen riskien syihin, mikä vaatii tehokasta yhteistyötä eri viranomaisten sekä järjestöjen kesken.

Perhe ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen ja väkivallan kierteen katkaiseminen edellyttävät poliisilta yhteistyötä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden sekä uhrien ja tekijöiden tukemiseen erikoistuneiden palveluiden tuottajien kesken. Vaikuttava moniammatillinen yhteistyö edellyttää koordinoitua johtamista sekä kaikkien osapuolten yhteistä käsitystä tavoitteista. Jokaisen toimijaorganisaation on hallittava omat työnsä, mutta myös tunnettava riittävän hyvin kumppaneidensa tehtävät ja niiden edellyttämät yhteistyö- ja tiedonvaihdon tarpeet.

Riskinarviointi on prosessi, jossa moniammatillisen yhteistyön osapuolet voivat saada riskinarviointityökalujen tuella kokonaiskuvan asiakkaan tilanteesta sekä käsityksen muiden ammattilaisten toimintatavoista, tavoitteista ja tarpeista. Riskinarviointiprosessin tarkoitus on tukea ammattilaisen työtä mahdollistaessaan kattavan ja systemaattisen tiedonkeruun perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan riskien lähteistä ja rikoksen uhrin tuen tarpeesta, jolloin tämä voi saada apua ammattilaisilta ja viranomaisilta mahdollisimman nopeasti ja hänelle voidaan laatia kattava turvallisuussuunnitelma.

Suomessa on käytössä kaksivaiheinen MARAK -toimintamalli⁶, joka koostuu riskinarvioinnista systemaattisen lomakkeen avulla sekä riskin ollessa

⁵ Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan avoin julkaisuarkisto (Julkkari). Väkivaltakäsitteiden sanaston julkaisun pysyvä osoite on: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>

⁶ MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. MARAK kokoaa alueella toimivat uhrin auttamiseksi työskentelevät viranomaiset ja järjestöt yhteen ja koordinoi uhrille annettavaa tukea. MARAK -työryhmiä on Suomessa kymmenellä eri paikkakunnilla. MARAK koostuu systemaattisesta väkivallan riskinarvioinnista. Jos riski on kohonnut, moniammatillinen työryhmä auttaa uhria. Työryhmässä laaditaan moniammatillinen suunnitelma, jonka tarkoitus on parantaa uhrin turvallisuutta. MARAK on tarkoitettu henkilöille, jotka kokevat parisuhdeväkivaltaa tai elävät sen uhan alla. Parisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, henkistä tai seksuaalista. MARAKin avulla voidaan käsitellä myös kunnia- väkivaltatapauksia. Väkivallan harjoittaja voi olla nykyinen tai entinen puoliso tai seurustelukumppani. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) koordinoi MARAK-toimintamallia ja sen käyttöönottoa Suomessa.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/marak

koholla, asiakkaan turvallisuuden parantamisesta moniammatillisessa yhteistyökokouksessa. MARAK-lomake kartoittaa fyysistä, psyykkistä ja henkistä väkivaltaa mm. parisuhteessa ja parisuhteen osapuolten elämäntilanteita. Tutkimusnäyttöön perustuvia perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan riskitekijöitä ovat esimerkiksi aikaisempi väkivaltaisuus, stressaavat elämänmuutokset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikeudet sekä päihde- tai mielenterveysongelmat.

1.10 Poliisin ennalta estävä toiminta ja moniammatillinen yhteistyö

Ennalta estävä toiminta on poliisille laissa (Poliisilaki 1 §) säädetty tehtävä, jolla ylläpidetään yhteiskunnan ja ihmisten turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja luottamusta poliisiin puuttumalla varhain turvallisuutta heikentäviin tapahtumiin ja kehitykseen. Poliisi estää rikoksia, järjestyshäiriöitä, onnettomuuksia ja ratkaisee ongelmia yhteistyössä ihmisten, muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa.

Moniammatillisessa yhteistyössä voidaan asiasta riippumatta hyödyntää poliisin ennalta estävän toiminnan johdetuissa rakenteissa toimivia, joilla on laaja-alaista osaamista moniammatillisesta yhteistyöstä. Tässä yhteydessä tulee huomioida Poliisin ennalta estävän työn strategia ⁷, jonka mukaisesti poliisi osallistuu aktiivisesti moniammatilliseen yhteistyöhön rikosten ennalta estämiseksi ja väkivallan uhrin turvallisuuden parantamiseksi paikallisissa MARAK -työryhmissä. Poliisilaitosten ja poliisin yksiköiden tulee osallistua huolehtia MARAK -toiminnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Poliisin ennalta estävän työn strategian muillakin työmuodoilla on yhtymäkohtia väkivaltarikostorjuntaan.

1.11 Sovittelu

Poliisilaitoksissa ja poliisin yksiköissä tulee olla selkeät ohjeet ja prosessit rikosasioiden sovittelusta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, voiko väkivaltarikoksia sovittaa.

Poliisin on osaltaan aina huolehdittava siitä, että perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sisältävää asiaa ei ohjata sovitteluun, jos väkivalta on toistuvaa. Esimerkiksi parisuhteessa pitkään jatkunut väkivalta on uhka uhrin turvallisuudelle parisuhteen aikana, mutta toiminta voi jatkua esimerkiksi parisuhteen päättyttyä erilaisina vainon muotoina ja tämä on usein jopa naisiin kohdistuvien henkirikosten ja perhesurmien taustalla.

Lisäksi pitää huomioida, että kaikki sovitteluun liittyvät asiat tulee hyväksyä täysin vapaaehtoisesti. Mikään sovittelu ei saa johtaa rikostutkinnan ja syytteenpanon keskeyttämiseen perhe- ja lähisuhde- eikä naisiin kohdistuvassa väkivallassa. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksen ja naisiin kohdistuvan väkivallan tapausten esitutkinta on aina suoritettava loppuun asti, vaikka asia on sovittelun piirissä.

⁷ Poliisin ennalta estävän työn strategia, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161300>

Ratkaistaessa perhe- ja lähisuhdeväkivallan tai naisiin kohdistuvan väkivallan asioiden ohjaamista sovitteluun, tulee käyttää erityisen huolellista harkintaa ja päätös tulee tehdä tutkijan esittelystä tutkinnanjohtajalle. Tarvittaessa asiaa tulee käsitellä yhteistyössä syyttäjän kanssa.

On tärkeää, että asiaa ei ratkaista yksittäisen poliisimiehen tietojen, näkemysten ja asenteiden mukaan. Ratkaisun pohjana tulee olla riittävästi tietoa yleisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallasta sekä naisiin kohdistuvasta väkivallasta, kuin myös väkivaltahistoriasta ja asianomistajan henkilökohtaisista olosuhteista kyseisessä tapauksessa. Lisäksi harkinnan pohjaksi tulee ottaa mukaan myös parisuhdeväkivallan tyypillisiä piirteitä, kuten väkivallan toistuvuus, uhrin alistainen asema ja sekä uhrin että tekijän taipumus vähäällä väkivaltaa.

Kokonaisuudessa tulee huomioida asianomistajan turvallisuuden takaaminen sovitteluprosessin aikana ja sen jälkeen ottaen huomioon, että sovitteluprosessiin ei voida liittää samanlaisia asianomistajan turvallisuutta takaavia elementtejä kuin esitutkintaan ja rikosoikeudenkäyntiin. Edellä kuvatulla esittelymenettelyllä pyritään myös yhdenmukaisiin käytänteisiin.

Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa tulee aktiivisesti hyödyntää mm. MARAK -toimintamallia tai muuta väkivallan uhrin suojaamiseksi tarkoitettua toimintamallia. Aktiivinen tiedottaminen väkivallan uhreille tarkoitetuista tukitoimista ja yhteystietojen välittäminen auttaville tahoille on tärkeää myös silloin, kun uhri ohjataan sovitteluun. Uhri hyötty tukipalveluista myös sovittelussa ja hän saa tukipalvelun kautta lisätietoja sovittelun merkityksestä ja asemastaan sovittelun osapuolena.

1.12 Lähestymiskiello

Poliisiin tulee aina akuuteissa tilanteissa huolehtia rikoksen uhrin oikeuksista ja harkita etenkin väliaikaisen lähestymiskiellon määräämistä.

Pelkkä asianomistajan omaehtoinen lähestymiskiellon hakeminen jo sinänsä, voi nostaa väkivallan riskiä ja jopa provosoida entistä vakavampaan lisäväkivaltaan. Poliisin aloitteesta määräämä lähestymiskiello voi joissain tapauksissa alentaa edellä mainittua riskiä. Samalla varmistetaan, että lähestymiskiello saadaan voimaan, kun poliisi huolehtii asiasta myös kärjäoikeusvaiheessa. Jos suojaava on itse hakijana, hän ei välttämättä kykene tai uskalla jatkaa hakemusta, jolloin asia jää kärjäoikeudessa silleen. Tätä vaaraa ei ole, kun poliisi huolehtii asiasta.

Lähestymiskiellon merkitystä rikoksen uhrin turvallisuuden kannalta ei voi eikä saa väheksyä. Akuutissa tilanteessa uhrin fyysinen ja emotionaalinen etäisyys tekijään voi olla välttämätöntä hänen turvallisuutensa kannalta, mutta se voi myös auttaa pääsemään irti väkivaltaisesta parisuhteesta.

Akuuteissa tilanteissa tulee huolehtia myös siitä, että rikoksen uhrin oikeuksien toteutumisen lisäksi annetaan muutakin tarvittavaa ohjeistusta ja ohjataan esim. MARAK -toimintamallin tai muuhun asianomistajan suojaamiseen ja väkivallan ehkäisyyn tarkoitettun toimintamallin piiriin.

1.13 Koulutus

Edellä esitetyn aihepiirin koulutuksen kehittäminen sekä valtakunnallisena koulutuksena että yksiköiden omana koulutuksena on välttämätöntä, että edellä mainittuja tavoitteita voidaan riittävällä tavalla edistää. Koulutusvastuu kuuluu Poliisiammattikorkeakoulun lisäksi ja ohella kaikille poliisilaitoksille ja Keskusrikospoliisille.

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvovan asiantuntijaryhmän (GREVIO) ⁸ raportin (2019) mukaan; Suomessa viranomaiset eivät riittävästi tunnista naisiin kohdistuneen väkivallan sukupuolittunutta luonnetta ja sen erityispiirteitä.

Erityisenä puutteena GREVIO toteaa, että Suomessa poliisien peruskoulutuksessa ei oteta riittävästi huomioon perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ja että jo ammattiin valmistuneiden poliisien aiheutta koskeva koulutus on vapaaehtoista. Suurella osalla jo ammattiin valmistuneista poliiseista ei näin ollen ole lainkaan koulutusta aiheesta.

Uhridirektiivin 25 artiklan 1 kohdan mukaan viranomaisten, jotka todennäköisesti joutuvat kohtaamaan uhreja, kuten poliisimiehet ja tuomioistuinten henkilöstö, on saatava sekä yleistä koulutusta että erityiskoulutusta sellaiselle tasolle asti, jota heidän yhteytensä uhreihin edellyttävät, jotta heidän tietoisuutensa uhrien tarpeista lisääntyy ja jotta he osaavat kohdella uhreja puolueettomasti, kunnioittavasti ja ammattitaitoisesti. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan tutkiminen vaatii osaamista, jota jokaisella poliisilla tulisi olla – tehtävien edellyttämässä laajuudessa.

Lisäksi seksuaalirikoksia koskevan Oikeuksien arpopeli ⁹ tutkimuksesta ilmenee, että uhrin kohtaamiseen liittyvien tilanteiden vuorovaikutuksessa on parantamisen varaa koko rikosprosessin osalta.

Istanbulin sopimuksen ja uhridirektiivin velvoitteiden noudattamisen kannalta on perusteltua, että Poliisiammattikorkeakoulun poliisin perus-, ja esimies-, täydennys- ja erityiskoulutukseen sisältyy pakollista koulutusta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista ja torjunnasta. Sama koskee poliisilaitoksia ja poliisin yksiköitä jatkuvan ja suunnitelmallisen ammattitaitoa ylläpitävän ja lisäävän työpaikkakoulutuksen muodossa.

Koulutustoiminnan lisääminen ei kuitenkaan riitä, vaan kokonaisuuteen tulee liittyä myös sisäistä valvontaa ohjeiden noudattamisen ja uhrin oikeuk-

⁸ Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) julkaisi 2.9.2019 ensimmäisen Suomea koskevan raporttinsa, jossa se arvioi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) täytäntöönpanoa Suomessa. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/euroopan-neuvosto-tarkastelee-naisiin-kohdistuvaa-vakivaltaa-ja-perhevakivaltaa-suomessa

⁹ Amnesty Internationalin Suomen osaston tutkimus Oikeuksien arpopeli: Naisiin kohdistuvat raiskausrikokset ja uhrin oikeuksien toteutuminen Suomessa -tutkimus tarkastelee raiskauksen kokeneiden oikeuksien toteutumista Suomessa. Se osoittaa, että viranomaiset tarvitsevat lisäkoulutusta raiskausten uhrien kunnioittavasta kohtaamisesta ja että haitalliset raiskausmyytit vaikuttavat edelleen raiskausten uhrien kohteluun ja rikosprosessien etenemiseen. <https://www.amnesty.fi/amnesty-tutki-raiskausrikosten-uhrien-oikeuksien-toteutuminen-on-arpapelia-suomessa/>

sien toteutumisen osalta. Poliisihallitus on antanut asiaan liittyen ohjausta ja raportointivelvoitteita (mm. POL-2020-7716).

Asiakokonaisuutta valvotaan Poliisihallituksen toimesta ja seurataan mm. poliisin valtakunnallisen uhri-, sovittelu- ja edunvalvonta- sekä lähestymiskieltoasioiden verkoston (USEL-verkosto) toiminnan ja tiedonvaihdon sekä yhteistyötahojen kanssa toteutettavan koulutusmateriaalin ylläpidon yhteydessä.

Kaikki poliisilaitokset ja poliisin yksiköt vastaavat osaltaan siitä, että rikoksen uhrin oikeuksien toteutumiseen liittyvä ohjeistus, koulutus ja käytännön toiminta sekä asiaan liittyvä viestintä ja valvonta nivoutuvat toisiinsa kiinteästi. Samalla tulee huolehtia siitä, että kaikenlainen väkivalta eri ilmiöineen ja ilmenemistapoineen tulee tutuksi ja tunnistettavaksi poliisin perustuksessa, etenkin kenttä- ja hälytystoiminnassa sekä rikostorjunnassa, mutta myös muissa poliisin toiminnoissa.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Poliisitarkastaja

Pekka Heikkinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 05.06.2020 klo 15:45. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Poliisihallituksen yksiköt
Poliisilaitokset
Keskusrikospoliisi
Poliisiammattikorkeakoulu

Tiedoksi

Sisäministeriön poliisiosasto
Suojelupoliisi
Ahvenanmaan poliisiviranomainen
Sinetti-ohjekirjasto/Esikunta
Sosiaali- ja terveysministeriö (NAPE työryhmä)
Oikeuskanslerinvirasto (Apulaisoikeuskansleri)